

EMEK HAREKETİNİN

Krizi Üzerine

Sermayenin dünya ölçeğinde saldırısı anlamına gelen yeni liberal politikaların karşısında emek hareketinin krizi sadece işçi sınıfının en önemli gündelik mücadele araçları olan sendikal hareketin krizi kapsamında çok daha geniş bir açmazın ifadesidir.

HAKKI ATIL

Sermayenin dünya ölçeğinde saldırısı anlamına gelen yeni liberal politikaların karşısında emek hareketinin krizi, sadece işçi sınıfının en önemli gündelik mücadele araçları olan sendikal hareketin krizi kapsamında çok daha geniş bir açmazın ifadesidir.

İşçi hareketinin bir bütün olarak krizinden bahsederken krizin ideolojik, siyasal ve ekonomik boyutlarının gerek dünya, gerek yerel ölçekte dramatik bir şekilde yansımalarından bahsetmekteyiz.

Sosyalist sistemin kapitalizm karşısında varolmaya başlaması ve ikinci paylaşım savaşından sonra alternatif bir sistem haline gelmesi ile burjuva ideolojisi karşısında işçi sınıfının ideolojik hegemonyasının gelişmesi kapitalist sistem içerisindeki emperyalist ve bağlı ülkelerdeki iktidar ilişkilerinde sermayenin azgın isteklerinin önünde bir engel olmuş, sermaye uzun vadeli çıkartan açısından işçi sınıfının kimi taleplerini karşılama durumunda kalmış, ortaya eğitim, sağlık, iş güvencesi açısından geniş/güçsüz kesimleri gözetken kollayan kısmen "insani" düzenlemeleri içeren bir ekonomik yapılanma ortaya çıkmıştı.

Üretimin kolektif yapısı, emeğin toplumsallığı, değer paylaşımındaki bireysellik üretim-tüketim ilişkilerinin oluşturulduğu anarşik yapılanma nedeniyle sürekli krizin içsel bir olgu olduğu kapitalist dünyanın 1945'lerden sonra savaşın da oluşturduğu yıkıcı süreçler üzerinden yeniden büyüme düzenine girmesi ile yaşamış olduğu krizin koşullarını aşmış, ancak 1970'lerin sonunda yeniden bir kriz ortamı içerisine düşmüştür. Krizden çıkış olarak ortaya konan yeni liberal politikalar, geçmiş dönemin oluşturduğu sermaye işçi sınıfı arasındaki "uzlaşma" olarak tanımlanan ekonomik, sosyal, toplumsal ilişkilerin yeniden yapılandırılması anlamına geliyordu. Alternatif sistem olarak var olan reel sosyalizm denemelerinin 1990'lardan sonra dağılması ve kapitalist hegemonyayı kabullenmesi ile ideolojik olarak ta yeniden yapılandırma araçlarının

tek taraflı olarak tartışmasız kabul görülmesi koşullarını yaratmıştı.

İçinde bulunduğumuz tarihsel süreçte gerek gelişmiş emperyalist ülkelerde, gerek bağımlı kapitalist ülkelerde uygulanan politika ile "Serbest Pazar Ekonomisi" uygulamasının 200 yıl öncesinde "vahşi" yapısını yeniden ortaya koyacak düzenlemeler içermiş, birey/bireysellik hayatın her alanında özgürlük eşdeğeri olarak algılanır olmuş, hegamonik hale gelmiştir.

Kapitalist sistemde mal ve sermaye dolaşımında dünyayı bir global pazar haline getiren düzenlemeler ulusal ölçekte ekonomik işleyişi, tercihleri derinden etkilemiştir. Dünyanın her noktası, ülkesi, köyü, kenti, ulusötesi sermayenin isteklerine uygun alanlar olarak yeniden düzenlenmiştir. Dünya Ticaret Örgütü kararları, çok taraflı yatırım anlaşmaları vb. düzenlemelerle tek tek ülkeler düzleminde uygulanan ulusal politikalar uygulanamaz olmuştur.

Sermayenin egemenliğinin dünya ölçeğinde yeniden tanımlanması ile beraber üretim sürecinin örgütlenmesinde önemli değişiklik yaşanmaya başlanmıştır. Bilimsel ve teknolojik süreçlerdeki gelişmeler, esnek üretim, esnek çalışma koşullarını ortaya çıkarmış, bu durum işçi yapısının hem bileşiminin değişmesine, hem birlikte örgütlenme potansiyeli üzerinde yıkıcı etkiler yaratmıştır.

Dünya ölçeğinde işçi sınıfının sendikal örgütlenmesi ele alındığında, gelişmiş ülkelerde işçi sınıfı sendikal örgütlemelerinin uygulanan politikalar karşısında çaresiz kaldığı, durumu kabullendiği, şartlar karşısında en iyimser ifadeyle var olan durumu devam ettirebilme, yada en az zararlarla atlatma koşullarını kabul ettiklerini görmekteyiz. Örneğin esnek çalışma karşısında esnek grev uygulaması, işçi çıkarma tehdidine karşı belirli departmanlardan belirli sayıda işçi indirimi, sıfır sözleşme imzalamaya karşılığını kabul etme vb. uygulamalar gibi.

Dünya ölçeğinde genel olarak işçi sınıfı hareketinin yaşanan sürece yönelik etkili bir yapılanma içine girdiğini söylemek zor olmakla beraber ulusal ölçeğin dışına taşan örgütlenme arayışları devam etmekte, sektör düzeyinde ülkeler arasında farklı sendikaların birleşecek enternasyonal davranış içerisinde girmeye çalıştıkları görülmektedir.

Genel olarak kapitalist sistemin dünya ölçeğinde dayattığı uygulama ve sonuçlarını kısaca ele aldıktan sonra ülkemiz açısından emek hareketinin bir değerlendirmesini ele alacak olursak, ülkemizdeki emek hareketinin de dünya ölçeğinde dayatılan bu ekonomik ve yeniden yapılanmanın ülkedeki sonuçları karşısında çaresiz kaldığı görülmektedir.

Türkiye'de 24 Ocak 1980 kararları ve 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra uygulanan politikalar ile halk kesimlerinin giderek yoksullaştığı gelir durumunun sürekli ücretli çalışan lehine bozulduğu bir ekonomik süreç yaşadık. Yoksullaşma son yıllarda dünya bankası, IMF baskılanmasıyla hayata geçirilen yapısal uyum programları ve yasal düzenlemelerle birlikte tanınan alanı da içine alan bir kitleselleşme sürecine girmiş bulunuyor.

Ekonomik yaşamda istihdam arttırıcı, düzenleyici politikalarla on yıllardan beri uzaklaşılması, uyum programlarının ve neo-liberal politikalarının yansıması olarak uygulanan özelleştirme, kamusal alanın küçültülmesi girişimleri, özel sektörde taşeron uygulamaları, esnek işyeri üretim mekanları yaratılarak örgütsüz kesimlerin istihdamının sürekli arttığı bir istihdam yapısında işçi sendikalarının ağırlığı giderek azalmakta, örgütledikleri işçi sayısı toplam işgücünün istihdamı içerisinde %10'lan bile bulamamaktadır.

Kamuda ağırlıklı bir örgütlenmesi olan Türk-İş kamunun tasfiyesi koşullarında giderek erimmektedir. 12 Eylül 1980 faşist darbesiyle kadroları yok edilen DİSK bugün gerek örgütlülük, gerek uyguladığı sendikal politikalar açısından sınıf içinde etkin olmaktan uzaktır. Hak-İş mevcut siyasal iktidarın olanaklarını da kullanarak Türk-İş'in yerini alma çabası içinde bir sendikal politika uygulamakta, mevcut siyasal iktidarın işçi sınıfı içindeki ajanı pozisyonundadır.

1990'lardan sonra Emek Hareketi içerisinde en dinamik unsur olarak görünen kamu çalışanları hareketi bugün parçalı bir yapıya dönüşmüştür. KESK'e alternatif olarak oluşturulan ve yukarıdan aşağıya yapılanma ile oluşan Memur-Sen, Türk Kamu-Sen'in varlıkları

kamu çalışanları içinde bölünme parçalanma duygusu yaratmakta, aynı zamanda ideolojik bulanıklık yaratarak kamu çalışanlarının resmi memur ideolojisinden kurtulmasının önünde engel oluşturmaktadır.

Emek hareketinin bu parçalı yapısı uygulanan politikalar karşısına ortak bir işçi sınıfı hareketi olarak karşı çıkmayı zorlaştırmaktadır. Aslında bu örgütlenmelere bakıldığında KESK ve DİSK dışındaki örgütlerin işçi sınıfı ideolojisinden uzak, burjuva ideolojisinin açıktan taşıyıcısı, sendikal faaliyetleri günlük mücadele içerisinde sınıf düzeyine bile ulaşamayan yapılanmalar olduğu görülmelidir.

Sendikal hareketin bu parçalı örgütlülüğü ve mevcut yapıların egemen ideolojik kuşatılmışlıkla çevrelendiği ortamda işçi sınıfının ideolojisini sahiplenen bir anlayışla sendikal örgütlenmeyi sağlama adımlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

99 Temmuz ayında oluşturulan Emek Platformu (EP) etkinliklerini değerlendirdiğimiz zaman dönem dönem eylem ve etkinlikleriyle kamuoyu gündemi oluşturmuş olsa bile, bahsedilen parçalı yapının özelliklerinden dolayı işçi sınıfının ihtiyaçları doğrultusunda uzun vadeli ne politikalar oluşturabilmiş ne de işçi sınıfı açısından değerlendirmede bulunabilmiştir. Bileşeni içindeki konfederasyon örgütlenmelerinin çoğunun ya isimleri ortada olmamıştır, yada onu bile zaman zaman ortaya koyamamışlardır. Sosyal Güvenlik Yasası değişikliğine yönelik eylemlilikle ortaya çıkan EP'nin bugün gelinen noktada Sosyal Sigortalar Kurumu hastanelerinin Sağlık Bakanlığı'na devri ile ilgili süreçte ortaya koyduğu (koyamadığı) durum EP'nin nicel ve nitel yönden durumun değerlendirilmesi için yeterli ve zengin bir deneyim sunmaktadır.

Yukarıda da satır aralarında belirtildiği gibi sendikal alanda emek hareketinin krizi salt bu alanda sınırlı olmadığı için emek hareketinin örgütlenip ayağa kalkmasında, sendikal alanın dışına taşan çalışma ve örgütlenmeye de ihtiyaç bulunmaktadır.

Bugün sermayenin açık saldırısına karşısında sınıf olarak işçi sınıfı, ideolojik, örgütsel vb. boyutuyla yok sayılmaktadır. Sınıf mücadelesinin gelmiş olduğu bu noktada işçi sınıfının yok sayılmasının güçler dengesi (zılgı) ile ilintili olduğu, sınıfın potansiyel gücünü açığa çıkaracak çok yönlü çabalara ihtiyaç olduğu açıktır.